

Tobaksbeskattningen.

Hedin, Adolf,

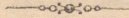
54 K Br. 1880

HEDIN, Sven Adolf

Pol. Skat.
Finansväs.
(Pr.)
□
1880

TOBAKSBEKATTNINGEN.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS A. L. NORMANS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG,
1880.

TOBAKZESKAY TITINGEN

I.

Det är bekant, att *tobaksbeskattningen* i åtskilliga länder lemnar en högst betydlig statsinkomst. För att till en början hålla oss till dem bland de sju monopolländerna (Frankrike, Österrike-Ungern, Italien, Spanien, Rumanien samt — Lichtenstein och San Marino), för hvilka siffror stå oss till buds, må följande nämnas.

I Frankrike utgjorde år 1866 nettoafkastningen af tobaksmonopolet 259 millioner francs. I Österrike steg den år 1876 till 36,6 millioner floriner och i Ungern 1874 till 13 millioner flor.; enligt en annan uppgift var nettointkomsten för Österrike-Ungern tillsammans 76 mill. riksmark i medeltal under åren 1861—1870 och år 1870 nära 87 millioner. I Italien, der staten åt ett bolag utarrenderat sitt monopol, var 1877 nettointkomsten 93,4 millioner lire, hvaraf 87,4 tillflöto statskassan.

Förenta staterna hafva infört tillverkningsskatt (jemte afgifter å fabrikanter och handlandes tillståndsbevis), som från 28 millioner dollars år 1869 vuxit till mer än 40 mill. ($\frac{1}{3}$ af unionsinkomsterna) för finansåret 1877—1878. I Ryss-

land, som också har tillverkningskatt (och licenser), utgjorde afkastningen ej mer än 10 millioner rubel år 1875. Man har numera, från och med 1878, i Ryssland, likasom förut i Förenta staterna, afskaffat skattefotens gradering efter kvaliteten. Det beräknades att denna reform skulle höja afkastningen till 13 millioner rubel. Naturligtvis är importen af tobak i Förenta staterna och i Ryssland underkastad hög tull.

I England, som blott har tullbeskattning (jemte licenser) å tobak, utgjorde inkomsterna närmare 8 millioner pund år 1876 och i Portugal, som antagit samma system, 2,637,000 milreis (å 4 kr. 25 öre) 1877—1878.

Tyskland deremot har ej uppdrifvit tobaksbeskattningen särdeles högt. Den består dels i skatt å den inhemska tobaksodlingen (efter arealen), dels i tull, båda rätt måttliga. Tillsammans gäfvo de 1876—77 ej mer än 14 till 15 millioner riksmark. Imellertid torde nu efter ofantliga förarbeten en reform af tobaksbeskattningen vara förestående i syfte att höja afkastningen till 70 millioner riksmark. En entusiastisk förfäktare af tobaksmonopolet menar till och med, att Tyskland skulle kunna genom att följa Frankrikes föredöme vinna ända till 530 millioner af tobaken och dermed täcka samtliga riksutgifter, således icke blott icke behöfva några matrikularbidrag från de särskilda staterna, utan ock till deras förfogande afstå nuvarande inkomster af tull och förbrukningsskatter. Häremot har anmärkts, att Bismarcks med fleres

påstående, att införandet af monopol intet annat är, än en öfverflyttning på staten af fabrikantens och köpmannens vinst, ingalunda är hållbart, utan att med denna vinst måste förenas ett betydligt skattetillägg, om monopolet skall gifva god afkastning; men en sådan skattetillökning på en »quasi lyxförbrukning», som nyss nämnda ofantliga inkomst-siffra förutsätter, kan »nationalinkomsten i Tyskland säkerligen icke bära».

I vårt land bidrager tobaksimporten med ett ej ringa belopp till statsverkets inkomst af tullen. Kommerskollegii berättelse för år 1877 uppgifver beräknad tullinkomst af tobak till 2,545,000 kr. Det torde imellertid kunna tagas för gifvet, att en betydligt allvarsammare beskattning af tobak än den nuvarande införseltullen å råttobak och tobaksfabrikat skall varda ifrågasatt framför eller åtminstone i jembredd med andra förslag att försöka nya eller i ökad mån anlita gamla skattekällor. Frågan är ej ny; den har flere gånger varit bragt å bane och fått falla för de »svårigheter» i tillämpningen af tobaksskatt, som motståndarne till denna skatt med stor öfverdrift utmålade. Vid dessa tillfällen har föröfrigt ej något tvingande behof föranlett en närmare undersökning, som gått de verkliga, men af inbillningen förstörade svårigheterna på lifvet. Nu torde ställningen vara en annan.

I förbigående må erinras om att Gustaf III:s finansspekulationer ej lemnade tobaken ur sigte. Adeln, presterne och borgarståndet vid 1786 års

riksdag beslöto en anhållan om förbud mot alla sådana förslag, som syftade till »arrendekontrakt, förpaktningar eller hvad helst monopoliska afhandlingar det vara må af rikets en eller flere näringar». Anledningen härtill var, enligt Adlerbeth, »en nog sannolik farhåga, att tobakshandeln skulle åt förpaktare af kronan upplåtas». Kontrakt härom — heter det vidare — var redan upprättadt med handelshus i Preussen och af sådan anledning redan flere tobaksladdningar under väg till Sverige, hvilka för riksdagsmissnöjenas skull kontramanderades och i Holland måste säljas med flere tunnor gulds förlust för konungen. (Jfr *Adlerbeth*: Historiska anteckningar, I, s. 29 och *C. F. Wern*: 1786 års riksdag, s. 34—38).

I senare tid väcktes fråga om en särskild tobaksbeskattning första gången — så vidt vi påminna oss — å 1859—60 årens riksdag. Med anledning af motioner hos adeln och borgarståndet föreslogs af sammansatt bevillnings-, lag- samt besvärs- och ekonomi-utskott en »särskild bevillningsafgift för cigarrer och cigaretter, som till salu hållas». Cigarrer och cigaretter, vare sig i riket tillverkade eller från utrikes ort införda, skulle ej få annorledes till salu hållas än i lådor om 500, 250, 100, 50 eller 25 stycken, äfvensom i konvolut, innehållande 5 st.; å hvarje sådan låda eller konvolut skulle särskild stämpel på sådant sätt anbringas, att lådorna eller konvoluten ej kunde öppnas utan att stämpeln söndersletes; stämpeln skulle genom riksgäldskontorets försorg tillhandahållas

tobaksfabrikanter och varuegare mot den afgift, som motsvarade stämpelns åtryckta valör (från 10 rdr för låda om 500 cigarrer till 10 öre för konvolut om 5 stycken, således en beskattning af 2 öre för hvarje cigarr). I den »upplysnings» namn, som utmärker vår tidsålder, bekämpades det »vanvettiga» förslaget och dess »fånige» upphofsmän i två ströskrifter, som utmärka sig genom starka ordalag och svag bevisning. Förkastadt af adeln och borgarståndet, föll förslaget vid slutlig votering i förstärkt bevillningsutskott.

Å första riksdagen efter representationsreformen återkom frågan, i det friherre Sprengtporten motionerade om anhållan hos k. m:t, att k. m:t täcktes till Norges storting göra framställning om en ömsesidig förhöjning i tobakstullen, samt att, för den händelse detta från Norges sida icke skulle bifallas, k. m:t då ville vara betänkt på att efter behörig utredning för nästkommande riksdag framlägga ett förslag till införande af en accis vid all minutförsäljning af arbetad tobak, ehvad den samma inom riket tillverkats eller blifvit utifrån införd. Medan 1859 års bevillningsutskott ansett nödigt att hämma det tilltagande bruket af en vara, hvars njutande »ej är grundadt i något egentligt behof», anförde deremot bevillningsutskottet 1867, att tobaken »nästan kan anses såsom en förnödenhetsvara», hvilken så mycket mindre borde ytterligare beskattas, som den »egentligen för de mindre bemdlade klasserne utgör en särdeles begärlig förbrukningsartikel», och den förhöjda beskattningen

sålunda kunde anses för »obillig, emedan den komme att stå i motsatt förhållande till förmågan att genom skatt bidraga till statens upprätthållande». Utskottets afstyrkande utlåtande blef väl af Första kammaren återremitteradt, men af Andra kammaren godkänt, hvadan motionen ej till någon åtgärd föranledde,

Redan å näst följande riksdag 1868 väcktes ånyo förslag om skatt å cigarrer: »alla cigarrer, som i landet försäljas, skola vara försedda med stämplor till ett värde, som beräknas efter 1 rdr pr skålp.» Bevillningsutskottet erkände denna gång, att tobak i allmänhet kan anses såsom en lämplig beskattningsartikel, emedan den, »utan att vara en outhärlig förnödenhetsvara», utgör föremål för en vidsträckt förbrukning. Men då cigarrer förbrukas äfven af de mindre bemedlade, då motionären ej föreslagit olika skattebelopp för olika kvaliteter, och då föröfrigt kontrollen af denna skatt var kinkig, så afstyrkte utskottet, likväl blott »med minsta möjliga röstöfvervigt», hr Ehrengrenats motion; åtta reservanter läto anteckna sin afvikande mening, bland dem friherre Alströmer, som korteligen uttalade sin mening om sättet för frågans praktiska lösning. Utgången blef alldeles enahanda som 1867. Och likaledes gick det till 1869, då, sedan utskottet afstyrkt friherre Carl Raabs motion om beskattning af tobak, alla slag, Andra kammaren biföll, men den Första återförvisade utskottets utlåtande. Icke dess mindre bragtes frågan 1870 återigen under riksdagens pröfning genom en motion

i Första, en i Andra kammaren. Denna tråkiga envishet »manade bevillningsutskottet att ånyo egna frågan en så vidt möjligt omsorgsfull pröfning», enligt hvad utskottet sjelf försäkrar. Denna omsorgsfulla pröfning ledde naturligtvis, efter förre vanligheten, till förslagets afstyrkande. Kärnpunkten i utskottets argumentation är, att staten ej behöfde den ifrågasatta nya skatten; en brist vore visserligen för handen, men antagligen öfvergående. Dernäst ordas något om svårigheten att »pålägga, uppbära och kontrollera» tobaksskatten. Första kammaren hade nu ledsnat vid vanmäktiga opinionsyttringar, och frågan fick falla utan att ens åtnjuta honnören af en återremiss. Men de döda gå igen, och tobaksbeskattningen återkom redan 1871, då friherre Adam Raab och hr Forsbeck motionerade i ämnet. Den förre föreslog, att derest ej likstämig tullförhöjning å tobak kunde af då varande riksdag och storting åstadkommas i Sverige och Norge, alla slag af beredd tobak skulle förseas med stämplade märken, innan de från fabriken utlemnas, att en kontrollör skulle anställas vid hvarje fabrik, att all importerad tobak på enahanda sätt skulle underkastas accis, att högre afgifter skulle åsättas de bättre kvaliteterna, att tillverkning och försäljning af tobaksfabrikat endast skulle få ega rum på grund af vederbörlig anmälan och tillåtelse. Bevillningsutskottet fann visserligen nu »behovet af ökade skatter oafvisligt», men de i andra länder brukliga »kontroller, fiskalisationer och stränga ansvarsåföljder», som en

skatt å tobaks tillverkning eller försäljning måste medföra, syntes utskottet så »motbjudande», att det föredrog andra utvägar att fylla behovet (deribland förhöjning af allmänna bevillningen). Åtta ledamöter reserverade sig, bland hvilka hrr Ben-nich och Arrhenius yrkade, att riksdagen borde hos k. m:t anhålla om utarbetande af förslag till accis å tobak. Men icke heller denna praktiska anvisning blef af kamrarne följd; då varande hr finansministern uttalade sig lifligt mot saken, ehuru visserligen under löfte att egna den en strängt opartisk utredning, derest riksdagen inkomme till k. m:t med en framställning härom. Härefter var bevillningsutskottet fredadt för tobaksfrågan ända till 1877, då det hastigt dräpte en motion om förbrukningsskatt å cigarrer.

II.

Sju gånger på de sista tjugu åren har frågan om en särskild *tobaksbeskattning* afhandlats å våra riksdagar. Den korta öfversigt, vi meddelat, torde trots de hittillsvarande förslagens fruktlöshet ådagalägga, att tobaksbeskattningen så pass har opinionen för sig, att nya förslag sannolikt ej skulle uteblifva, äfven om ej förhållandena numera i högre grad än förut manade till en undersökning, hvilka nya skattekällor kunna försökas, hvilka gamla ytterligare anlitas. Vidare kan man af hvad hittills i denna sak förefallit draga den slut-

sats, att ett af skälen, hvarför man ej kommit *from sounds to things*, ligger deri, att tillforene intet *tvingande* behof understödt de framställda förslagen. »Så vidt utskottet förmår bedöma» — yttrade bevillningsutskottet för tio år sedan — »synas de finansiella förhållandena icke ålägga utskottet den alltid tunga pligten att uppsöka nya beskattningskällor eller uppfinna nya beskattningsformer.» Detta argument har äfven sedermera åberopats. Under en sådan sakernas ställning har man undanskjutit den noggranna utredning, hvilken oundgänglighet, om en tobaksbeskattning skulle införas, man dock på samma gång erkänt; och man har med mera liflighet än bevisningsstyrka tecknat »svårigheterna», obehagen, de »förhatliga» kontrollerna med mera sådant.

Numera torde dock frågan om en betydligt högre beskattning å tobak än den nuvarande tullbeskattningen återkomma med en i följd af ändrade förhållanden ökad ifver å deras sida, som hålla före, att ökad tobaksbeskattning bör anlitas framför t. ex. höjd kaffetull eller ökad inkomstskatt, och som ej vilja erkänna de mycket omordade svårigheterna för omöjligheter, derest de ej genom en verklig utredning öfverbevisas att så är. Men skall man då börja den kretsgång ånyo, som i vår föregående öfversigt af riksdagsförhandlingarna är tecknad, eller bör man ej ju förr dess hellre besluta sig för den enda praktiska åtgärden att underkasta ärendet en fullständig, förberedande undersökning? En sådan är nu väsentligen underlättad genom det

omfattande materiel, som den tyska rikskommis- sionen för tobaksenquêten samlat. Studiet af den tyska kommissionens folianter och de detaljunder- sökningar af vissa svenska förhållanden, som torde vara erforderliga, äro imellertid ej en lämplig upp- gift för ett riksdagsutskott. Resultatet af den tyska hufvudkommissionens med de tjugufem distriktkom- missionernas och de till Förenta staterna afsände delegerades undersökningar föreligger i sex stora volymer.

I två europeiska stater har man funnit en en- kel utväg att genom *hög beskattning å tobaksför- brukningen* anskaffa en *mycket betydlig statsinkomst*, nämligen i England och Portugal. Tobaksbeskatt- ningen upptages här uteslutande i form af tull å importerad råvara och fabrikat samt afgifter å fa- brikanters och handlandes tillståndsbevis (licenser); tobaksodling är förbjuden, hvarigenom man und- slipper den kinkiga uppgiften att bringa accis å inhemsk produktion i harmoni med tullen å den utländska varan. I Portugal gäller detta system sedan 1865; förut hörde Portugal till monopol- länderna. Tobaksodling är förbjuden*), fabrika- tionen inskränkt till 5 orter och införseln till en hamn (Lisboa). Det nya systemet inbringar när- mare 3 gånger mer än det gamla. Det gaf 1877 —1878 ej mindre än 2,637,000 milreis (1 mil-

*) Å Portugals europeiska *fastland* är tobaksodling förbjuden, men den är tillåten i de fyra ödistrikten Funchal (Madeira), Ponta Delgada, Angra och Horta (Azorerne) med tillsammans 377,000 invånare.

reis = 4 kr. 25 öre); Portugals befolkning år 1871 uppgifves till 4,367,000 inv. I England är tobaksodling förbjuden och införseln begränsad till 37 hamnar. Tull och licenser gäfvos 1876 en summa af närmare 8 millioner (7,843,341) pund sterling.

Det är tydligt, att detta system förenklar den i bevillningsutskottets (af år 1871) ögon så fruktansvärda frågan om »kontroller, fiskalisationer och stränga ansvarspåföljder». Men det är icke sagdt att det passar öfveralt. En mycket hög tullbeskattning kan väcka vida mindre betänkligheter i England, som ej har några landgränser att bevaka mot smuggling, än i många andra länder; ett förbud mot inhemsk tobaksodling likaså i både Portugal och England, om det förhåller sig så, att man der »i följd af den äldre kolonialpolitikens grundsatser ej låtit tobaksodling uppblomma» och följaktligen ej behöft omintetgöra en betydande näringsgren och betala dess upphörande med stora aflösningssummor. Huruvida det engelsk-portugisiska systemet vore lämpligt för vårt land, synes oss vara väl värdt att undersöka, derest man en gång besluter sig för en verklig utredning af den så ofta å bane bragta tobaksbeskattningen. Den frågan måste skärskådas med hänsyn till Norges tullbestämmelser och den svensk-norska mellanrikslagstiftningen; systemet torde möjligen icke kunna tillämpas utan samverkan mellan de Förenade rikena. Frågan om smuggling (Öresund och finska gränsen) lägger ock sin vikt i vågskålen, när man

tänker sig en *mycket* hög tullbeskattning. Och derjemte måste man fästa afseende vid den inhemska tobaksodlingen; för att ej här famla i mörkret fordras en specialundersökning, ty för närvarande saknas nästan hvarje spår af statistiskt material.

Det är bekant, att under Frihetstiden vederbörandes omsorg om näringarna redan tidigt sträckte sig till tobaksodlingen. »Då man fann», berättar Arnberg om 1723 års riksdag, »att tobak altför mycket nedtyngde handelsvägen, beslöt man att söka införa dess odlande i Sverige. Då man redan genom anställda rön fått visshet, att denna planta godt trifes i Skåne, borde den äfven i flere andra delar af landet kunna drifvas, hvarför kommerskollegium fick befallning, att dels införskrifva och utdela godt tobaksfrö, dels äfven genom skrifter sprida kunskap huru detta borde bäst användas. Redan följande året utkom också kollegii »publikation och undervisning till alla delar» etc., äfvensom ett kungl. plakat, som uppmanar hvar och en att befita sig om denna kultur, emedan den tjänar till att minska importen af utländska varor, samt således till både allmän och enskild nytta. Af kungl. kollegii berättelse om handelsbalansen till 1738 års riksdag inhemtas, enligt den åberopade författaren, att af importen tyngde spannmål mest på handelsvägen, för ett värde af 7, dernäst *tobak* för öfver 2 millioner daler kmt. Men något längre fram i tiden hade tobaksplanteringarna så tilltagit, att man nästan började frukta, att de altför mycket inkräktade på det vanliga landtbruket. I södra

Sverige fanns knapt någon ort, der ej sådana plantager voro anlagda, och vid Norrköping allena voro öfver 80 tunnland odiade med tobak. Genom att dels förbjuda, dels med höga afgifter belägga införseln af utländsk tobak, dels äfven ålägga tobakspinnerierna att uppköpa inhemska råvara hade man så högt uppdrifvit tobaksodlingen.

Man eger en uppgift å tobaksplantagernas antal år 1764. De skola då hafva varit 86: Stockholm 20, Karlskrona 7, Karlshamn 6, Göteborg 5, Nyköping 5 o. s. v. (jfr *J. G. Canzler: Nachrichten zur genaueren Kenntniss der Geschichte, Staatsverwaltung und ökonomischen Verfassung des Königreichs Schweden. Dresden 1778, II, s. 273*). Den tobak, som från inrikes plantager afyttrades till spinnerierna, uppgifves för år 1770 till 4000 skeppund, importen för samma år till 3,000 skeppund (?), hvadan den inhemska produktionen var större än införseln.

Frågar man åter om tobaksodlingens tillstånd nu, etthundra år senare, så finnes oss veterligen ej något tillförlitligt svar på frågan; jordbruksstatistiken och femårsberättelserna meddela härom ingenting. År 1870 skall, enligt hr Sidenbladhs med anledning af sista verdensutställningen sammanfattade *Exposé statistique*, skörden af tobak vid Stockholm hafva utgjort 213,000 kilogram, vid Kristianstad 128,000 kilogram. Beloppet för hela riket torde sålunda ej vara så obetydligt. Det är väl ej någon öfverdrift att antaga, att det öfverstiger en tiondedel af införseln, som 1877 var

8,300,000 skålpund. — Det förtjenar anmärkas, att Arrhenius («Handbok i svenska jordbruket») egnar rätt mycken uppmärksamhet åt tobaksodlingen. Bland annat meddelas, att vid Åhus jordvärdet genom tobaksodling stigit högre än på något annat ställe i landet, i det att ett kappland betalas med 180—200 kr. (6,000 kr. för tunnlandet). Denna omständighet visar, säger författaren, huru lönande tobaksodlingen äfven i vårt land kan under gynnsamma förhållanden blifva; och det lider ej något tvifvel, att på många andra ställen i södra Sverige denna odling med lika framgång skulle kunna bedrifvas samt det årliga behovet af införd utländsk tobak derigenom ansenligen kunna minskas.

Den nuvarande tobaksodlingen i vårt land må nu vara mer eller mindre betydande, så fordras en undersökning härom, ej blott om man skulle blifva betänkt på ett exklusivt tullbeskattningsystem, likt det engelska, utan ock med hänsyn till vissa andra skatteformer.

III.

Det sätt, hvarpå man hittills i vårt land tänkt sig att pålägga tobaken en ytterligare skatt (utom tullen), har väl vanligen omtalats såsom en saluaccis, men är i sjelfva verket intet annat än en sådan tillverknings- eller fabrikksskatt som den i Förenta staterna införda, om hvilken det ostri-

digt måste erkännas, att den lyckats förträffligt. När man i Amerika gick att anlita denna skatte-källa, hade man att taga hänsyn till en stor in-hemsk tobaksodling, en stor tobaksfabrikation och en stor tobaksexport. Man hade att taga hänsyn till ett stort antal sjelfständige, ej i fabriksherrar-nes tjenst stående cigarrarbetare. Man hade ock att besinna den traditionela afvogheten mot kon-sumtionsafgifter och vanan vid stor ekonomisk frihet. Imellertid har försöket slagit väl ut. Skat-ten gaf för finansåret 1877—78 fyrtio mill. doll. netto, det är två tredjedelar af bränvinets afkast-ning och en tredjedel af unionens inkomstbudget. Att en del af tillverkningen undandrager sig skatt, lär väl vara säkert. Men om ock detta underslef («defraudation») kan betecknas med siffran 800,000 dollars, så torde den ej böra anses att för afskräc-kande vid en nettoinkomst, nyssnämnda år, af 40,091,754 dollars. Det uppgifves, att skatten (införd 1862) näppeligen minskat konsumtionen.

Skatten upptages i form af stämpel, som fa-brikanten köper i mån af behof och före varans utlemnande i marknaden har att på sådant sätt anbringa å de vigtenheter och styckemängder, som få försäljas, att stämpeln förstöres, när lådan eller konvolutet öppnas. Skattesatsen är 6 dollars för 1,000 cigarrer, $1\frac{3}{4}$ för 1,000 cigaretter o. s. v. Man hade från början rättat skattefoten efter va-rans kvalitet, men har sedermera (1872) funnit sig nödgad att för kontrollens skull öfvergifva denna onekligen i och för sig sjelf riktiga grundsats. Att

olika skattesatser gälla blott olika former af tobaksfabrikat (eigarrer, tuggtobak, snus o. s. v.), ej olika kvaliteter af samma form, att således den obemedlade konsumenten af ordinär eller simpel vara drabbas af lika hög skatt som den rike förbrukaren af de finaste artiklarne, är en bekant invändning mot detta beskattningssätt. Men är ej samma anmärkning lika giltig mot hvarje tulltaxa, i hvilken man ej tilltrött sig att genomföra ett detaljeradt ad-valorem-system?

Tobaksodlingen är obeskattad, men i det afseendet bunden och kontrollerad, att plantören ej får sälja åt andre än vederbörligen legitimerade råttobakshandlande och exportörer, men ej idka detaljhandel med sin produkt. Handeln med råttobak är underkastad särskild årlig afgift samt kontroll. Fabrikanterne — och till dem räknas hvarje själfständig arbetare, hvadan antalet uppgår till bortåt 16,000 — hafva ej blott att betala en årlig »licens», utan ock att ställa en betydlig kaution (för en cigarrarbetare 500 dollars).

Det kontrollsystem, till betryggande af skatteuppbörden, som man i Amerika tillämpat, är enkelt och ej öfver höfvan tryckande, men likväl ganska verksamt, hvadan det förtjenar att uppmärksamt studeras.

Oberäknadt rikskommissionens folianter öfver tobaks-enquëten, har tobaksfrågan i Tyskland framkallat en hel litteratur. Frågan är också der vidtutseende och har många ömtåliga sidor. Antalet tobaksodlare (mestadels *smärre* jordegare) i tyska

riket år 1878 var ej mindre än nära 160,000; den till tobaksodling använda arealen nära 18,000 hektarer; afkastningen 1871—76 i medeltal 823,000 centner torkade blad. Tobaksodlingen är i sjelfva verket utbredd öfver nästan hela Tyskland. När det nu vid öfvergång till en betydligt högre beskattning än den nu varande befinnes oundvikligt att skrida till »kontingentering» af tobaksodlingen, d. ä. dess begränsning till vissa nejder och vissa arealminima, så står man redan här inför ett intresse, som fordrar stor skonsamhet, och inför ett ersättningsanspråk.

Vidare är råtabakshandeln mycket betydlig, representerad af 1,000 affärer, som sysselsätta närmare 12,000 personer. Tobakshandelns hufvudort, Bremen, utförde 1877 till tyska tullområdet betydligt mer än 700,000 och till utlandet 400,000 centner råtabak till värde af respektive 41 och 24 millioner mark.

Tobaksfabrikationen representeras af 15,000 affärer, som sysselsätta 140,000 personer.

Det årliga tillverkningsvärdet angifves till 248 millioner mark. Särskildt är att märka, att i cigarrfabrikationen den mindre industrien, äfven i den minsta skala, håller sig uppe vid sidan af storindustrien; den lär till och med hafva betydligt ökats.

Det är förklarligt nog, att man, med hänsyn till sådana faktiska förhållanden, tvekar mycket i valet mellan de vägar, som erbjuda sig. Det engelska systemet af mycket hög, uteslutande tull-

beskatfning är näppeligen tänkbart, då det förutsätter, att en blomstrande, inhemsk näring — tobaksplanteringen — skulle tillintetgöras. Mot en skatt efter vigt å råtabak invändes bland annat, att den vore mycket tryckande för tobaksodlaren, som derigenom skulle tvingas att i förtid sälja till hvad pris som helst; och den nuvarande arealskatten, som ej kan lämpas efter de mycket olika produktionsvilkoren, låter sig ej utan orättvisa bringas öfver en mycket moderat skattesats. Monopolets införande med ens förutsätter ett skadestånd till »tobaksintressenterne» af 700 millioner mark. I rikskommissionen har en majoritet uttalat sig för skatt å inhemsk fabriktionsfärdig råtabak samt höjd tull å importerad tobak.

Monopolet har äfven andra ifrige målsmän än rikskansleren. De finnas, som förklara, »att äfven den största tänkbara ersättningssumma» ej skrämmer dem, emedan de äro förvissade, att »ränta och amortering å skadeståndskapitalet i alla fall skola medtaga blott en måttlig qvot af det netto, som åtminstone efter några öfvergångsår med säkerhet kan uppnås» (Adolph Wagner). Och monopolet tyckes visa sig som en antaglig framtidsutsigt äfven för dem, som hålla före, att tills vidare fiscus kan nöja sig med kommissionens förslag, ty detta lättar öfvergången till monopol — genom att qväfva »många nu varande affärer, som sedan ej behöfva aflösas» (Schäffle). I förbigående kan anmärkas, att behandlingen af denna fråga föranledt

många uttalanden, som märkligen afvika från den äldre ortodoxa nationalekonomien.

Sådana svårigheter och betänkligheter som i Tyskland lära väl ej hos oss möta en reform, afseende att göra tobakskonsumtionen till en vida indräktigare inkomstkälla, än den för närvarande är. Att man i Tyskland ej skall rygga tillbaka för svårigheterna, torde med all visshet kunna antagas. Vi borde då åtminstone kunna ju förr dess hellre besluta oss för en verklig utredning af ämnet med hänsyn till svenska förhållanden, förskaffa oss nödig grundval för ett moget beslut, detta må nu sedan befinnas böra blifva nekande eller jakande — något hvarom vi ej vilja profetera. Att regeringen ej tager *första* steget i denna sak, skall man säkerligen i likhet med oss finna helt naturligt. Men å andra sidan kan hennes beredvillighet att låta utreda frågan ej betviflas.

IV.

(Tillägg.)

1) Angående tobaksbeskattningsfrågans behandling å riksdagarne se:

1859—60, Bevillnings-, Lag- och Ekon.-Utsk. n:o 15 och 16; 1867, Bevilln.-Utsk. n:o 10 och 15; 1868, d:o n:o 5 och 12; 1869, d:o n:o 7 och 10; 1870, d:o n:o 6; 1871, d:o n:o 11; 1877, d:o n:o 3.

2) De åberopade ströskrifterna äro: *Tobaks-skatten*, Stockholm 1860 och *Om accis på cigarrer*, Stockholm 1860. (Finnas i Riksdagens bibliotek.)

3) Angående tobakstullen (och dess förhållande till de norska tullsatserna) se: »Und. ansökan till k. m:t af Göteborgs och Stockholms tobaksfabrikanter och importörer om nedsättning af införselsafgifterna å tobaksblad och stjelk.» Stockholm 1853. (Riksdagens bibliotek.)

4) Vid bedömande af tobakstullbeskattningen i äldre tider, jämförd med den nuvarande, torde ihågkommas, att tobakskonsumtionen tillföre äfven drabbades af en *direkt* lyxskatt, hvarom stadgades redan i förordn. af 10 november 1716; jfr bevillningsförordningarna under 1700- och början af 1800-talet. Ensamt den i Stockholms stad er-

lagda årliga öfverflödsafgift å tobak uppgifves å 1770-talet till 6,500 daler silfvermynt (Canzler, II, 108). Ifrågavarande skatt upphäfdes först å 1823 års riksdag. Under åren 1819—1823 tillsammans uppgick dess belopp till 325,515 rdr bko. (Statist. Tidskrift, h. 8—9, s. 39.)

5) I de äldre femårsberättelserna förekomma några, visserligen torftiga uppgifter om tobaksodlingen:

I berättelsen för Blekinge län 1822 säges: »Tobak odlas på åtskilliga ställen i nedre delen af länet till afsalu.» (Enahanda uppgift i berättelsen år 1828.)

I berättelsen för Stockholms län 1822 heter det om Sollentuna och Vallentuna härad samt Danderyds skeppslag, att »tobak planteras af dem, som bo hufvudstaden närmast», och om Södertelje, att »tobaksplanteringen är i aftagande.»

I berättelsen för Vestmanlands län 1822, uppgifves vid Vesterås, att »odlingen af saluväxter å stadens obebygda tomter eller planteringsland utgöres af *tobak*, potates, kål och andra jordfrukter, deribland äfven gurkor, som till Stockholm afföras», — vid Arboga, att »flere försök blifvit gjorda att använda jorden till odlande af lin, hampa och *tobak*, m. m., men ej funnits lönande» — och vid Köping, att enahanda försök med samma utgång der gjorts.

I berättelsen för Östergötlands län 1822 medelas om Norrköping, att »tobaksplanteringen lemnar i årlig medelafkastning 300 lisp.», och om

Söderköping, att »endast tomtjorden begagnas till tobaksplantering.»

I berättelsen för Elfsborgs län 1822 läses, att Ulricehamns stadsjord användes, bland annat, till »en icke ringa tobaksplantering.»

I berättelsen för Nyköpings län 1822 heter det vid Nyköping, att å den öppna jorden inom stadens staket »frambringas särdeles trädgårdsväxter och tobak.»

I berättelsen för Upsala län 1822 uppgifves vid Upsala: »Några tunnland nyttjas till tobaks- och potatesplanteringar.»

6) Om tobaksodlingen på 1700-talet se äfven Tengberg: Om Frihetstiden, sid. 97 och bil. F. Tobak odlades till och med i Norrland (Sundsvall.)